

Gróf Klebelsberg Kuno és az iskolai testnevelés

(1875-1932)

A Klebelsberg család Tirolból származott. Apja Klebelsberg Jakab 34 éves korában lovasbaleset következtében meghalt. Nevelésben anyai, illetve a családi hatás volt a meghatározó. A családi hagyományoknak megfelelően Kunót is katonai pályá felé irányították, de ő ezt nem fogadta el és a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetemen (az ELTE elődje) 1899-ben jogi diplomát szerzett. Doktori értékelése az állam és az egyház kapcsolatának elemzésére irányult. Ezután az államigazgatásban helyezkedett el, ahol tehetségét felismerve, egyre magasabb beosztásba került.

A Bethlen-kormányban 1921-1922 között belügyminiszteri, majd 1922-1931-ig vallás- és közoktatási miniszteri tisztséget töltötte be. A máig ható trianoni békediktátumot követően a Bethlen István által vezetett kormány felismerte, hogy Magyarországot csak gondos jellemneveléssel, akaraterős fiatalok képzésével lehet talpraállítani.

A cél megvalósításának első számú eszközeként a testnevelést jelölte meg a kormány. Ezt segítette elő Klebelsberg, aki az ifjúság értelmi, erkölcsi, testi és hazafias nevelését tevékenységének középpontjába állította. Különösen gondot fordított az iskolai testnevelésre, amelynek hangsúlyozása céljából megszüntette a torna tanítói címet és helyette a testnevelő tanár elnevezést rendelte el, kiemelve ezzel a testnevelő tanár és az iskolai testnevelés személyiségformáló, jellemnevelő szerepét.

Klebelsberg részt vett az 1921. évi Testnevelési Törvény előkészítésében. A Nemzetgyűlés által elfogadott törvény kimondja:

„1.§. A testnevelésnek az a feladata, hogy az egyének testi erejének, ellenálló képességének, ügyességének és munkabírásának kiterjesztése által megjavítsa a közegészség állapotát, gyarapítsa a nemzet munkaerejét.

2. § Evégre az állam mindennemű iskolában gondoskodik mindkét nembeli tanulóifjúság rendszeres testneveléséről, a főiskolák körében pedig ezt minden hallgató számára lehetővé teszi.”

A testnevelési törvény végrehajtási utasítása már Klebelsberg irányításával készült el. Az ifjúság testgyakorlási kötelessége című fejezet mindenre kiterjedő részletességgel intézkedett az ifjúság iskolai testneveléséről és iskolán kívüli sportjáról.

A 4. § kimondja, hogy a *„testnevelésre szánt időnek a tanuló részéről való elmulasztása az iskolai fegyelem szempontjából az egyéb tárgyra szánt tanórák elmulasztásával egy tekintett alá esik.”*

Az 5. § pedig a következőket írja elő: *„Az iskolai év végén minden iskolában összefoglaló **tornabemutatót és sportmérkőzést** kell tartani, mely az iskolában végzett testedző munkáról lehetőleg teljes képet adjon. Ezt az összefoglaló bemutatót iskolai ünnep követheti, melyet lehetőleg valamely hazafias ünneppel hozzanak kapcsolatba.”*

Klebelsberg nevéhez fűződik a Magyar Testnevelési Főiskola (TF) megalapítása (1925) is, amely lehetővé tette a főiskolai, majd 1986-tól az egyetemi szintű testnevelő tanár képzést. Az intézmény mára a hazai testkultúra szellemi központjává vált.

Szorgalmazta a testnevelési és sport intézmény és létesítményrendszerének a fejlesztést is. Nevéhez fűződik például az első magyar olimpiai bajnok Hajós Alfréd által tervezett sportuszoda, további sportpályák, tornatermek megépítése.

A testneveléssel és edzéssel kapcsolatos állásfoglalását a Nemzetgyűlés 1924. február 24-i ülésén a következőképpen fogalmazta meg: *„Egy nép egészségi állapotát jelentősen meghatározza a nép fizikuma (...). A test megerősítése, edzése elengedhetetlenül fontos, mert a betegségeknek ezáltal képes ellenállni (...). Az értelmi és erkölcsi nevelés a test nevelése nélkül alapjait veszítheti (...). A mai pedagógia rendszer csak ideges, korán elfáradt embereket ad az országnak, akik aztán a maguk nyugtalanságával vagy tehetetlenségével csak bajt okoznak...”*

Klebelsbergnek jelentős érdeme volt abban is, hogy hívására tért haza az angliai Cambridge-ben dolgozó, később Nobel-díjjal kitüntetett Szent-Györgyi Albert, aki Szegeden az 1930. november 22-én megrendezett Országos Testnevelési Kongresszuson többek között a következőket mondta: *„Úgy értesültem még mindig vannak iskolák, ahol napi öt óra tanítás folyik és ahol hetenként két tornaóra van, ahol tehát három napra előre kell a gyermekeknek magukat kimozogniuk.*

Hát tudnak az urak három napra előre enni, vagy aludni? Ez ami itt folyik az ellenkezik nemcsak a fiziológia és orvostudomány, de ellenkezik az emberi józan ész legelemibb követelményeivel is.”

Ugyancsak ezen a kongresszuson hangoztak el Klebelsberg Kunonak a testnevelésről és a testnevelő tanár fontosságáról szóló következő szavai: *„Hozzáálltunk az iskolai testnevelés újjászervezéséhez (...) Olyan nagy nemzeti ügyről van szó, amely lehetővé teheti, hogy a nemzet fizikai állapotát restituálja (...) Ne feledkezzünk meg arról, hogy a testnevelési mozgalomban a leglényegesebb maga a testnevelő, akinek az erkölcsi nevelés és fegyelmezés, a közegészségügy és a sport kérdéseiben alapos szakembernek kell lennie.”*

Klebelsberg nagy jelentőséget tulajdonított az olimpiai mozgalom fejlesztésének is. Ezért elfogadta a Magyar Olimpiai Társaság elnöki tisztségét.

Mint kultuszminiszternek jelentős szerepe volt abban, hogy a magyar sportolók az 1924-es párizsi, az 1928-as amszterdami és az 1932-es los angelesi olimpián eredményesen szerepeltek. Hatásra az Országos Testnevelési Tanács (elnök Karafiát Jenő) 1931-ben határozatot hozott arról, hogy az olimpiai bajnokok nevét a TF-en márványtáblába vésve kell megörökíteni. Klebelsbergnek a kultúra és ezen belül a testkultúra terén elért eredményeit az 1989/90-es politikai rendszerváltásig szinte említeni sem lehetett.

Büszke vagyok arra, hogy tíz éves TF-es rektorságom utolsó napján 1994. július 1-én, Klebelsberg politikai és szakmai rehabilitációjának kezdetén dr. Glatz Ferenc korábbi oktatási és művelődési miniszter társaságában felavathattam Klebelsberg Kunonak a TF udvarán felállított és Mihály Gábor szobrászművész által alkotott mellszobrát, amellyel maradandó emléket állítottunk a TF alapítójának és a testkultúra kiemelkedő képviselőjének.

Prof. Istvánfi Csaba